

جایگاه‌های عرضه سوخت، مشکلات و راهکارها

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۲۶۱۴

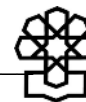
مهرماه ۱۳۹۱

دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده	۱
۱	مقدمه	۱
۲	پیشینه موضوع	۲
۳	بخش اول - جایگاه‌های پمپ بنزین	۳
۱	بررسی وضعیت کنونی رابطه مالی شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی و جایگاه‌های توزیع سوخت کشور	۳
۲	برآورد هزینه‌های جایگاه‌ها	۵
۳	درآمد مجاری عرضه	۶
۸	بخش دوم - بررسی وضعیت جایگاه‌های CNG در کشور	۸
۸	۱. بررسی هزینه جایگاه‌های CNG در کشور	۸
۱۲	۲. متوسط فروش CNG در کشور	۱۲
۱۲	۳. متوسط درآمدهای جایگاه CNG	۱۲
۱۳	۴. اهمیت کار جایگاه‌داران CNG و نقش آنها در اقتصاد کشور	۱۳
۱۴	۵. سرانه جایگاه در ایران و مقایسه آن با کشورهای هم‌مرده ایران	۱۴
۱۵	۶. مشکلات موجود جایگاه‌داران	۱۵
۱۶	پیشنهادات	۱۶
۱۶	منابع و مأخذ	۱۶

جایگاه‌های عرضه سوخت، مشکلات و راهکارها

چکیده

طی سال‌های اخیر به‌رغم افزایش در میزان کارمزد پرداختی به مجاری عرضه سوخت، انگیزه کافی برای ورود سرمایه‌گذاران جدید به این فعالیت وجود ندارد. مقایسه بین هزینه‌ها و درآمدهای حاصل از آن نشان می‌دهد که در حال حاضر بین درآمدها و هزینه‌های جایگاه‌ها تناسب وجود ندارد و بر این اساس ورود بخش خصوصی به این صنف از توجیه اقتصادی لازم برخوردار نیست. از سوی دیگر حق‌الزحمه توزیع فرآورده‌های نفتی در قالب نظام کارمزدی از محل بودجه دولت، رقم قابل ملاحظه‌ای از بودجه را به خود اختصاص داده است. لذا برای رهایی از این مشکلات پیشنهادهای ارائه شده که از جمله به جایگزینی نظام حق‌العمل‌کاری و افزایش نرخ کارمزد به تناسب افزایش هزینه‌های جاری جایگاه‌ها می‌توان اشاره کرد.

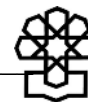
مقدمه

جایگاه‌های عرضه سوخت به‌عنوان مجاری توزیع سوخت، نقش مهمی در شبکه حمل‌ونقل ایفا می‌کنند که توجیه اقتصادی آنها پشتوانه‌ای برای ادامه فعالیتشان است. مباحث مربوط به هزینه و درآمد و ارتباط بین آنها از جمله مواردی است که تأثیر بسزایی بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی کشورها دارد. از جمله مهمترین عواملی که برای تصمیم‌گیری در مورد انجام دادن یا انجام ندادن سرمایه‌گذاری مورد نظر قرار می‌گیرد، ارتباط میان ارزش فعلی سرمایه‌گذاری و هزینه‌های انجام شده با درآمد انتظاری سرمایه‌گذاری است. چنانچه ارزش فعلی هزینه‌هایی که به سرمایه‌گذاری اختصاص داده می‌شود، پاسخگوی درآمد انتظاری سرمایه‌گذاری نباشد، سرمایه‌گذار برای ورود به آن حیطه تمایلی نخواهد داشت. جایگاه‌های عرضه سوخت یک بنگاه اقتصادی محسوب می‌شوند که تصمیم به سرمایه‌گذاری در این بخش (احداث جایگاه)، براساس مقایسه درآمد و هزینه صورت می‌گیرد. در حال حاضر درآمد جایگاه‌ها و نقاط عرضه سوخت با استفاده از سیستم پرداخت کارمزد از محل بودجه دولت به‌ازای فروش سوخت مایع و گاز طبیعی فشرده توسط شرکت ملی پخش پرداخت می‌شود و

هزینه‌های جایگاه‌ها نیز شامل هزینه سرمایه‌گذاری و هزینه جاری است. به‌منظور ایجاد تناسب بین هزینه‌های جایگاه‌ها، تورم موجود در کشور و درآمدهای مجاری عرضه، سالیانه در کارمزد پرداختی این جایگاه‌ها رشدی در نظر گرفته می‌شود. این درحالی است که وضعیت پرداخت به مجاری عرضه به‌صورتی است که برای ورود سرمایه‌گذاران جدید به این نوع فعالیت انگیزه کافی وجود ندارد. چراکه انگیزه اصلی سرمایه‌گذار بخش خصوصی کسب سود مناسب است و این مهم با تورم موجود در کشور و در نظر گرفتن درصد سود مورد انتظار نسبت به سرمایه، تحقق نیافته است. لذا این امر توسعه جایگاه‌های عرضه سوخت را با مشکل تأمین منابع مواجه کرده است و این رویه باعث شد تا تعداد جایگاه‌های موجود در ایران و کمیت، کیفیت و تنوع خدمات ارائه‌شده در این جایگاه‌ها، در مقایسه با کشورهای منطقه و پیشرفته متناسب نباشد. از طرف دیگر پرداخت کارمزد با شیوه فعلی در قالب بودجه‌های دولتی و همچنین پرداخت هزینه حمل با توجه به محدودیت‌های موجود، بار مالی سنگینی را بر بودجه دولت وارد می‌کند. لذا با توجه به سیاست‌های کنونی دولت مبنی بر کاهش تصدیگری - بر امور جایگاه‌داری - و همچنین به‌منظور ایجاد رضایتمندی برای سرمایه‌گذاران و صاحبان جایگاه‌های سوخت فعلی و ایجاد انگیزه برای احداث مجاری عرضه جدید در نقاطی که با کمبود مجاری عرضه (عمدتاً کلانشهرها) مواجه هستند و در راستای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها، بهره‌مندی از شیوه حق‌العمل در مقابل شیوه کارمزد اجتناب‌ناپذیر است. این گزارش به دنبال تبیین این وضعیت است که مشکلات مربوط به این صنف چیست و چه راهکارهایی را می‌توان برای برون‌رفت از آن ارائه کرد؟

پیشینه موضوع

در نامه‌هایی که از انجمن صنفی CNG کشور و انجمن صاحبان اماکن فروش و عرضه فرآورده‌های نفتی سراسر کشور (پمپ بنزین‌دارها) به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی ارسال شد، جایگاه‌داران خواستار تعیین تکلیف کارمزد فرآورده‌های نفتی و گاز طبیعی فشرده شده‌اند. این مطالعه برای بررسی درخواست‌های فوق و تهیه گزارش درباره تعیین نرخ کارمزد جایگاه‌داران و همچنین تغییر نحوه روش پرداخت از کارمزدی به شیوه حق‌العمل‌کاری در دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن آغاز شد. به همین دلیل و به‌منظور جمع‌آوری اطلاعات و داده‌های مورد نیاز، جلسه‌ای با دستگاه‌ها و مراکز ذیربط نظیر، شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان و جایگاه‌داران برگزار کرد که نتیجه آن در این گزارش ارائه می‌شود:

بخش اول - جایگاه‌های پمپ بنزین

۱. بررسی وضعیت کنونی رابطه مالی شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی و جایگاه‌های توزیع سوخت کشور
مجاری عرضه فعال در سطح کشور به ۶ گروه تقسیم می‌شوند که به همه آنها در ازای توزیع فرآورده، کارمزد پرداخت می‌شود.

هزینه حمل همه فرآورده‌های نفتی از مبدأ تأمین^۱ تا جایگاه‌ها توسط شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران (از محل بودجه عمومی کشور) تأمین می‌شود. مجموع کل کارمزد مجاری عرضه در سال ۱۳۹۰ حدود ۴۰۰ میلیارد تومان بوده و پیش‌بینی می‌شود این رقم در سال ۱۳۹۱ به ۴۸۰ میلیارد تومان افزایش یابد. رابطه بین شرکت مذکور و جایگاه‌های توزیع سوخت براساس قراردادهای منعقد و مصوبات هیئت‌مدیره تنظیم می‌شود و نحوه تعیین کارمزد برای جایگاه‌ها به صورت زیر است:

شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران همه‌ساله با در نظر گرفتن مواردی چون نرخ تورم سالیانه، پیش‌بینی رشد مصرف و هزینه‌های جاری مجاری عرضه، نسبت به اعلام اعتبار مورد نیاز کارمزد جایگاه‌داران به معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور اقدام کرده و معاونت مذکور پس از بررسی‌های لازم آن را تصویب می‌کند. بودجه مذکور نیز براساس انواع فرآورده، پیش‌بینی مصرف، نوع و درجه واحدهای عرضه، تخصیص می‌یابد و نرخ کارمزد پیشنهادی توسط هیئت‌مدیره شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران و شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی ایران، تصویب و برای اجرا به مناطق ابلاغ می‌شود. جایگاه‌های اختصاصی نیز براساس قراردادهای منعقد و در قبال دریافت کارمزد از شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، سوخت عرضه می‌کنند، اما جایگاه‌داران مدعی هستند که این میزان کارمزد نمی‌تواند پاسخگوی هزینه‌های آنها باشد.

در جایگاه‌های عرضه اختصاصی که به تناسب درجه‌بندی به آنها کارمزد پرداخت می‌شود، هر جایگاهی که سوخت بیشتری عرضه می‌کند، کارمزد بیشتری دریافت خواهد کرد. شرکت ملی پخش به منظور ایجاد زمینه افزایش کارمزد واحدهای عرضه به همراه عرضه بهینه سوخت و ارائه خدمات جانبی متناسب با نیازهای مصرف‌کننده به اجرای طرح درجه‌بندی در جایگاه‌ها و فروشندگی‌های سکودار اقدام کرده است که براساس نوع درجه، کارمزد متفاوتی به آنها پرداخت می‌شود. این روش

۱. فرآورده‌های نفتی در مجموع با ۸۰۰۸ دستگاه تریلر، ده چرخ و ۶ چرخ در کشور جابجا می‌شود. این تعداد وسیله نقلیه در اختیار ۴۱۵ شرکت یا پیمانکار قرار دارد.

بیانگر آن است که هر اندازه مجاری عرضه، شاخص‌ها و استانداردهای شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران را رعایت کنند، کارمزد بیشتری دریافت می‌کنند. نکته‌ای که در استفاده از این روش وجود دارد همان بحث تأمین هزینه کارمزد از سوی دولت در قالب بودجه‌های سنواتی است که هر ساله دولت آن را افزایش می‌دهد. بنابر اظهارات مسئولین شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، دلیل این افزایش‌ها، جبران هزینه‌های جایگاه‌داران به منظور اجرای استانداردهای شرکت مذکور و ایجاد انگیزه‌های لازم برای انجام و استمرار فعالیت در این بخش است. در ابتدای این قسمت ذکر شده که مجاری عرضه سوخت به انواع مختلف تقسیم می‌شود. این تقسیم‌بندی‌ها به شرح ذیل است:

- جایگاه اختصاصی

اینگونه جایگاه‌ها توسط بخش خصوصی احداث و به‌ازای هر لیتر فروش فرآورده، از شرکت ملی پخش کارمزد دریافت می‌کنند.

- جایگاه شرکتی

نقاط عرضه‌ای هستند که با سرمایه‌گذاری شرکت ملی پخش تأسیس شده و با برگزاری مناقصه پیمانکاران آنها انتخاب و با انعقاد قرارداد معین اداره شوند.

- فروشندگی سکودار

نقاط عرضه‌ای که مساحت کمتری نسبت به جایگاه دارند و معمولاً در ساعات روز فعالیت می‌کنند.

- فروشندگی‌های داخل اطاقک

اینگونه فروشندگی‌ها بدون سکو هستند و داخل اطاقک‌های با مساحت بسیار کوچک احداث می‌شود و به عرضه فرآورده‌های (تک مواد، دو مواد و سه مواد) بیشتر در مناطق روستایی و کشاورزی اقدام می‌کنند.

- فروشندگی‌های شهری

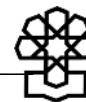
نوعی از فروشندگی‌های داخل اطاقک هستند که به توزیع نفت سفید مورد نیاز نقاط شهری اقدام می‌کنند.

- فروشندگی محور

نوعی از فروشندگی‌های روستایی مدرن (با رعایت مسائل استاندارد) با هدف خدمات‌رسانی به چندین روستا احداث می‌شود.

براساس آخرین آمار و اطلاعات جمع‌آوری شده، در حال حاضر تعداد کل مجاری عرضه

فرآورده‌های نفتی کشور به شرح جدول ذیل است:

جدول ۱. وضعیت نقاط عرضه فرآورده‌های نفتی کشور در سال ۱۳۹۰

جایگاه شرکتی	جایگاه اختصاصی	فروشنده سکودار	فروشنده داخل اطاقک	فروشنده محور	تعاونی روستایی	فروشنده عشایری	جایگاه ساحلی	جایگاه سریع‌المنصب
۱۹۷	۲,۲۰۱	۲۳۸	۲۴۳	۱۹۷	۱۰,۹۵۰	۴۷۳	۸	۱۸

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، مدیریت بازرگانی، فروردین‌ماه، ۱۳۹۱.

این جایگاه‌ها به صورت زیر درجه‌بندی شده‌اند:

جدول ۲. درجه‌بندی مجاری عرضه

عنوان	ممتاز	درجه یک	درجه دو	درجه سه	خارج از طرح
تعداد	۲۴۸	۶۱۶	۴۱۲	۶۴۱	۵۲۲

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، ۱۳۹۱.

۲. برآورد هزینه‌های جایگاه‌ها

روند صعودی ارزش سرمایه ثابت جایگاه‌های اختصاصی و فروشندگی‌ها در شهرهای بزرگ و همچنین افزایش هزینه‌های جاری موجب شد تا سود این‌گونه مجاری نسبت به سرمایه ثابت آنها کمتر باشد. لذا به منظور ترغیب بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در امر احداث مراکز فروش جدید فرآورده نفتی در شهرهای بزرگ و استمرار فعالیت توسط دارندگان کنونی مجاری عرضه، لازم است درآمد آنها از محل فروش فرآورده‌های نفتی با هزینه‌های نقاط عرضه متناسب باشد. در این بخش برای تعیین میزان هزینه‌ها، وضعیت هزینه جایگاه‌ها و فروشندگی‌های سکودار مورد توجه قرار می‌گیرد.^۱

به‌طور کلی هزینه‌های جایگاه در دو بخش هزینه‌های سرمایه‌ای و هزینه‌های جاری تقسیم‌بندی می‌شود. هزینه‌های سرمایه‌ای شامل ارزش زمین، ارزش مخازن بخش‌های برق، ارزش ساختمان اداری، محوطه‌سازی و سایبان است. با فرض اینکه قیمت زمین در کلانشهرها به‌طور متوسط به‌ازای هر مترمربع ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال و غیرکلانشهرها به‌ازای هر مترمربع ۸,۰۰۰,۰۰۰ ریال و متراژ مورد نیاز برای جایگاه تک سکو، ۱۵۰، دو سکو، ۳۵۰، سه سکو، ۸۰۰ و چهار سکو، ۱,۲۰۰ مترمربع در نظر گرفته شود، هزینه سرمایه‌ای احداث جایگاه برحسب سکو در جدول ۳ نمایش داده شده است. این نوع هزینه‌ها تحت عنوان هزینه فرصت سرمایه‌گذاری مطرح هستند. به این معنا که سرمایه‌گذار باید تصمیم‌گیری کند که در این بخش سرمایه‌گذاری نماید یا حداقل سرمایه خود را در بانک قرار دهد و سود بانکی دریافت کند. از این رو در این مرحله هزینه فرصت سرمایه‌گذاری که با

۱. شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران.

سود بانکی محاسبه می‌شود (نرخ سود سپرده یک‌ساله) در نظر گرفته شده است. از آنجایی که قیمت زمین در کلانشهر و غیرکلانشهر متفاوت در نظر گرفته شده، هزینه فرصت جداگانه محاسبه شده است. برای محاسبه هزینه ساخت با توجه به بررسی‌های صورت گرفته، سرانه هزینه ساخت هر مترمربع در جایگاه‌ها معادل ۵,۴۰۰,۰۰۰ ریال در نظر گرفته شده است.

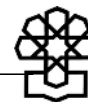
جدول ۳. محاسبه هزینه‌های فرصت سرمایه‌گذاری بر مبنای سکو برای سال ۱۳۹۱ (ارقام به ریال)

هزینه‌ها و درآمد	تک سکو	دو سکو	سه سکو	چهار سکو و بیشتر
مترائ	۱۵۰	۳۵۰	۸۰۰	۱,۲۰۰
کلانشهرها				
قیمت زمین	۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۷,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۴,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰
کل هزینه ساخت	۸۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۴,۳۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۶,۴۸۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه زمین و ساخت	۳,۸۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۸,۸۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۳۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۴۸۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه فرصت سرمایه‌گذاری بر مبنای نرخ سود ۱۲ درصد (ماه‌بانه)	۳۸,۱۰۰,۰۰۰	۸۸,۹۰۰,۰۰۰	۲۰۳,۲۰۰,۰۰۰	۳۰۴,۸۰۰,۰۰۰
تعداد جایگاه و فروشندگی‌های سکودار کلانشهرها	۴۰	۱۴۷	۱۷۹	۳۱۵
کل هزینه فرصت سرمایه‌گذاری کلانشهرها بر مبنای نرخ سود ۱۲ درصد (ماه‌بانه)	۱,۵۲۴,۰۰۰,۰۰۰	۱۳,۰۶۸,۳۰۰,۰۰۰	۳۶,۳۷۲,۸۰۰,۰۰۰	۹۶,۰۱۲,۰۰۰,۰۰۰
غیرکلانشهرها				
قیمت زمین	۱,۲۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۲,۸۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۶,۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۹,۶۰۰,۰۰۰,۰۰۰
کل هزینه ساخت	۸۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱,۸۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۴,۳۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۶,۴۸۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه زمین و ساخت	۲,۰۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۴,۶۹۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۷۲۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۶,۰۸۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه فرصت سرمایه‌گذاری بر مبنای نرخ سود ۱۲ درصد (ماه‌بانه)	۲۰,۱۰۰,۰۰۰	۴۶,۹۰۰,۰۰۰	۱۰۷,۲۰۰,۰۰۰	۱۶۰,۸۰۰,۰۰۰
تعداد جایگاه و فروشندگی‌های سکودار کلانشهرها	۶۳	۴۷۳	۴۶۶	۸۸۲
کل هزینه فرصت سرمایه‌گذاری کلانشهرها بر مبنای نرخ سود ۱۲ درصد (ماه‌بانه)	۱,۲۶۶,۳۰۰,۰۰۰	۲۲,۱۸۳,۷۰۰,۰۰۰	۴۹,۹۵۵,۲۰۰,۰۰۰	۱۴۱,۸۲۵,۶۰۰,۰۰۰
کل هزینه فرصت سرمایه‌گذاری (کلانشهر + غیرکلانشهر)	۲,۷۹۰,۳۰۰,۰۰۰	۳۵,۲۵۲,۰۰۰,۰۰۰	۸۶,۳۲۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۳۷,۸۳۷,۶۰۰,۰۰۰

مأخذ: همان.

۳. درآمد مجاری عرضه

مجاری عرضه طرف قرارداد با شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی نظیر جایگاه‌های اختصاصی، فروشندگی‌های سکودار، جایگاه‌های ساحلی و فروشندگی‌های داخل اطاقک مبلغی را به ازای هر لیتر

توزیع فرآورده نفتی (بنزین، نفت‌گاز، نفت سفید) تحت عنوان کارمزد توزیع و فروش دریافت می‌کنند که این مبلغ باتوجه به سقف بودجه در نظر گرفته شده با نرخ‌های مختلف برای هر فرآورده می‌باشد و شرکت ملی پخش به منظور کنترل و نظارت بر کیفیت عملکرد مجاری عرضه و تناسب در تقسیم درآمدها، همه‌ساله نرخ‌های کارمزد را براساس افزایش نرخ تورم و بودجه اختصاص یافته به آن موضوع مورد بازنگری قرار می‌دهد، لکن آنچه که مشخص است این است که نرخ پرداختی از سوی دولت پوشش‌دهنده هزینه‌های جایگاه نیست. در حال حاضر حق‌الزحمه توزیع فرآورده‌های نفتی در قالب نظام کارمزدی، از محل بودجه‌های جاری تخصیص یافته به شرکت ملی پالایش و پخش، به مجاری عرضه پرداخت می‌شود که این مبلغ، در مجموع رقم قابل ملاحظه‌ای از بودجه دولت را به خود اختصاص می‌دهد. مستندات ارائه شده از سوی شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۰ شرکت مذکور مبلغ ۴۰۰ میلیارد تومان بابت کارمزد پرداخت کرده است و پیش‌بینی می‌شود که در سال ۱۳۹۱ این رقم به ۴۸۰ میلیارد تومان افزایش یابد.

در جدول ۴ روند نرخ کارمزد جایگاه‌ها و فروشندگی‌های سکودار طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۰ ارائه شده است.

جدول ۴. مقایسه نرخ کارمزد بنزین و نفت‌گاز طی سال‌های (۱۳۸۷-۱۳۹۰)

(ارقام به ریال به‌ازای هر لیتر)

درجه‌بندی	ممتاز			درجه ۱				درجه ۲				درجه ۳				خارج از طرح			
	سال	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰
بنزین جایگاه	۱۲۰	۱۴۵	۱۶۰	۸۲	۹۶	۱۱۵	۱۲۵	۷۰	۸۲	۱۰۰	۱۱۰	۶۰	۷۲	۸۵	۹۵	۵۰	۶۲	۷۰	۷۵
بنزین فروشندگی سکودار	-	۱۰۰	۱۱۰	۶۷	۸۰	۹۵	۱۱۰	۵۸	۶۸	۸۰	۹۰	۵۰	۵۸	۶۵	۷۵	۴۶	۵۲	۶۰	۶۵
نفت‌گاز جایگاه	-	۴۵	۵۲	۲۱	۲۶	۴۰	۴۶	۲۰	۲۵	۳۷	۴۲	۱۹	۲۴	۳۵	۴۰	۱۸	۲۳	۳۰	۳۲
نفت‌گاز فروشندگی سکودار	-	۴۵	۴۶	۲۱	۲۶	۳۵	۴۰	۲۰	۲۵	۳۲	۳۶	۱۹	۲۴	۳۰	۳۴	۱۸	۲۳	۲۸	۳۰

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، مدیریت بازرگانی، ۱۳۹۱.

همان‌طور که در جدول آمده است، روند بودجه کارمزد هر ساله در حال افزایش بوده و به‌رغم این افزایش، کارمزد پرداختی تأمین‌کننده هزینه جایگاه‌داران نبوده و موجبات نارضایتی آنها را فراهم آورده است.

در فروردین‌ماه ۱۳۹۱ شرکت ملی پالایش و پخش فرآورده‌های نفتی با استفاده از فروض مورد استفاده در جدول ۳، نرخ کارمزد جایگاه عرضه فرآورده‌های نفتی را براساس کل هزینه‌ها و درآمد، بدون درنظر گرفتن ارزش زمین و تجهیزات، براساس سناریوهای مختلف به‌ترتیب ۱۵، ۳۲۵ و ۲۸۰ ریال به‌ازای هر لیتر محاسبه کرده است. مقایسه این ارقام با ارقام مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد که کارمزد پرداخت شده به جایگاه‌های عرضه فرآورده‌های نفتی پایین‌تر از کارمزد محاسبه شده توسط شرکت ملی پخش است. این وضعیت گویای آن است که نباید توقع داشت که در چنین وضعیتی سرمایه‌گذاران جدیدی وارد این فعالیت شوند. زیرا جایگاه‌داری توجیه اقتصادی لازم را ندارد.

بخش دوم - بررسی وضعیت جایگاه‌های CNG در کشور

۱. بررسی هزینه جایگاه‌های CNG در کشور

در این بخش هزینه برق جایگاه‌های CNG (قبل از هدفمندی - پس از هدفمندی)، هزینه‌های جاری ماهیانه جایگاه‌های CNG، نرخ کارمزد جایگاه‌های تک‌منظوره و دو‌منظوره و سایر مسائل و مشکلات جایگاه‌داران ارائه شده است.

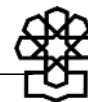
جدول ۵. مقایسه هزینه ماهیانه برق جایگاه‌های CNG

(ارقام به هزار ریال/ماه)

نرخ رشد	هزینه برق پس از هدفمند کردن			هزینه برق قبل از هدفمند کردن			ظرفیت m ³ /h مترمکعب/ساعت	ردیف
	بهای کل	بهای انرژی	بهای دیماند	بهای کل	بهای انرژی	بهای دیماند		
۱۴/۶	۷,۵۵۹	۳,۶۷۰	۳,۸۸۹	۶,۵۹۵	۴,۱۷۳	۲,۴۲۲	۲۵۰	۱
۷/۰۹	۱۱,۲۰۹	۶,۸۰۰	۴,۴۰۹	۱۰,۴۶۶	۷,۵۶۲	۲,۹۰۴	۵۰۰	۲
۷/۳۷	۱۱,۷۲۹	۷,۳۰۰	۴,۴۲۹	۱۰,۹۲۳	۷,۸۲۶	۳,۱۰۰	۷۵۰	۳
۴/۰۴	۱۵,۸۶۷	۱۰,۱۴۰	۵,۷۲۷	۱۵,۲۵۰	۱۱,۶۰۸	۳,۵۰۲	۱,۰۰۰	۴
۱۰/۷۵	۱۸,۳۹۵	۱۱,۵۰۰	۶,۸۹۵	۱۶,۶۰۸	۱۲,۲۸۱	۴,۲۴۸	۱,۵۰۰	۵
۹/۴	۲۰,۹۲۸	۱۲,۹۶۰	۷,۹۶۸	۱۹,۱۲۴	۱۳,۸۳۶	۳,۴۳۴	۲,۰۰۰	۶

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران.

براساس اطلاعات مندرج در جدول ۵ هزینه برق در جایگاه‌های گاز طبیعی فشرده با ظرفیت ۲۵۰ مترمکعب در ساعت، معادل ۶,۵۹۵ هزار ریال بوده که این میزان پس از هدفمندی به ۷,۵۵۹ هزار ریال افزایش یافته است. این ارقام به میزان ۱۴/۶ درصد رشد داشته است و این میزان در جایگاه‌هایی با ظرفیت ۲,۰۰۰ مترمکعب در ساعت از ۱۹,۱۲۴ هزار ریال به ۲۰,۹۲۸ هزار ریال

رسیده که میزان رشد آن پس از هدفمندی معادل ۹/۴ درصد بوده است.

در جدول ذیل هزینه‌های جاری ماهیانه جایگاه‌های CNG در ظرفیت‌های ۲۵۰ تا ۲,۰۰۰ (مترمکعب) مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۶. هزینه جاری ماهیانه جایگاه‌های CNG (ارقام به ریال)

ظرفیت جایگاه (مترمکعب/ ساعت)	۲۵۰	۵۰۰	۷۵۰	۱۰۰۰	۱۵۰۰	۲۰۰۰
شرح هزینه						
تعداد نیروی انسانی (نفر)	۳	۵	۵	۱۰	۱۰	۱۲
هزینه نیروی انسانی	۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۳۵,۰۰۰,۰۰۰	۳۵,۰۰۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۸۴,۰۰۰,۰۰۰
میزان فروش (مترمکعب/ ماه)	۹۲,۴۳۴	۱۶۸,۰۲۴	۲۸۹,۶۴۰	۴۲۱,۴۰۲	۵۳۰,۷۵۳	۶۴۲,۸۰۸
هزینه تعمیرات و نگهداشت	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه برق مصرفی	۳,۶۰۰,۰۰۰	۶,۷۵۰,۰۰۰	۷,۲۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۵۰,۰۰۰	۱۱,۴۰۰,۰۰۰	۱۲,۹۰۰,۰۰۰
هزینه دیماندر برق	۳,۸۸۹,۴۱۲	۴,۴۰۸,۶۲۷	۴,۴۲۸,۷۳۵	۵,۷۲۶,۶۶۶	۶,۸۹۵,۱۳۸	۷,۹۶۷,۵۱۴
هزینه بیمه جایگاه، شارژ کپسول	۲,۰۰۰,۰۰۰	۲,۵۰۰,۰۰۰	۲,۵۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰	۳,۰۰۰,۰۰۰
جمع هزینه ماهیانه	۷۰,۴۸۹,۴۱۲	۸۸,۶۵۸,۶۲۷	۸۹,۱۲۸,۷۳۵	۱۲۸,۷۷۶,۶۶۶	۱۳۱,۲۹۵,۱۳۸	۱۴۷,۸۶۷,۵۱۴
سود مدیریت (۷ درصد جمع هزینه‌ها)	۴,۹۳۴,۲۵۹	۶,۲۰۶,۱۰۴	۶,۲۳۹,۰۱۱	۹,۰۱۴,۳۶۷	۹,۱۹۰,۶۶۰	۱۰,۳۵۰,۷۲۶
جمع هزینه کل ماهیانه	۷۵,۴۲۳,۶۷۱	۹۴,۸۶۴,۷۳۱	۹۵,۳۶۷,۷۴۶	۱۳۷,۷۹۱,۰۳۳	۱۴۰,۴۸۵,۷۹۸	۱۵۸,۲۱۸,۲۴۰
جمع هزینه کل سالانه	۹۰۵,۰۸۴,۰۴۹	۱,۱۳۸,۳۷۶,۷۷۰	۱,۱۴۴,۴۱۲,۹۵۳	۱,۶۵۳,۴۹۲,۳۹۸	۱,۶۸۵,۸۲۹,۵۷۸	۱,۸۹۸,۶۱۸,۸۷۴

مأخذ: همان.

برای محاسبه هزینه‌های جاری جایگاه‌های CNG، سه جایگاه سلمان فارسی (شهری)، هرندی (میدان شوش) و جایگاه سامن در استان همدان به شرح جدول ۷ مورد مقایسه قرار گرفته‌اند. متوسط فروش ماهیانه هریک از این جایگاه به ترتیب ۷۸۴,۸۱۴، ۵۸۳,۲۱۰ و ۱۰۷,۰۵۸ مترمکعب برآورد شده است.

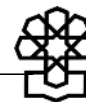
جدول ۷. هزینه‌های جاری جایگاه CNG در جایگاه‌های سلمان فارسی، سامن، هرندی

نام جایگاه			هزینه ماهیانه
هرندی	سامن*	سلمان فارسی	
۱,۵۳۸,۰۱۰,۲۰۰	۲۸۰,۴۹۱,۹۶۰	۲,۰۵۶,۲۱۲,۶۸۰	خرید گاز
۱۶,۶۷۱,۷۹۰	۱۷,۷۴۲,۱۷۶	۳۵,۰۱۲,۶۷۲	برق مصرفی
۷۵,۵۱۲,۴۰۱	۱۱۳,۹۸۲,۵۹۵	۹۴,۸۳۰,۸۴۶	دستمزد مستقیم
۶۹۳,۶۴۰	۹۲۹,۹۳۸	۳۹۵,۹۲۴	هزینه آب و تلفن
۳۵,۶۴۷	۶۶,۱۲۵	۲۳,۹۶۷	لوازم و تجهیزات اداری
۶۷۴,۸۲۴	۸۴,۵۸۳	۵۹۵,۵۰۰	لباس کار و کفش و تجهیزات ایمنی
۴,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	۴,۰۰۰,۰۰۰	بیمه کامل جایگاه
۱,۷۳۵,۲۳۵	۹,۵۹۹,۱۲۵	۱,۶۹۹,۹۱۷	نگهداری ساختمان و محوطه و تأسیسات
۱۹۰,۸۲۴	۳۵۱,۲۵۰	۶۱۴,۲۰۸	شارژ کپسول آتش‌نشانی و تجهیزات لازم
۱۰,۳۹۱,۴۴۷	۱۹,۷۱۹,۸۶۳	۸,۲۰۶,۷۴۵	تعمیرات دوره‌ای
۳۶,۲۵۰,۰۰۰	۳۶,۲۵۰,۰۰۰	۷۲,۵۰۰,۰۰۰	تعمیرات اساسی
۲,۰۶۱,۱۷۶	۳۷۵,۰۰۰	۵,۸۰۶,۲۰۰	روغن کمپرسور
۸,۰۱۲,۰۹۴	۱۰,۶۲۹,۰۲۸	۶,۴۳۲,۹۰۱	استهلاک ماهیانه تجهیزات (بدون احتساب زمین و کمپرسور)
۲۱,۲۷۵,۷۱۸	۱۳,۲۱۱,۹۸۰	۲۶,۲۱۱,۰۴۹	سایر هزینه‌های جاری
۱۷,۹۳۷,۹۹۶	۶,۸۷۵,۷۷۸	۱۹,۷۸۲,۴۱۷	هزینه‌های فروش و اداری و عمومی
۱۰۹,۴۲۷,۳۵۱	۵۸,۱۷۲,۸۵۸	۹۴,۳۷۸,۸۴۷	هزینه‌های مالی
۱,۸۴۲,۸۸۰,۳۴۳	۴۷۲,۴۸۲,۲۵۹	۲,۴۲۶,۷۱۳,۸۷۳	هزینه‌های تمام‌شده ماهیانه
۳,۱۵۹	۴,۴۱۳	۳,۰۹۲	هزینه تمام شده هر مترمکعب گاز طبیعی فشرده قابل عرضه

مأخذ: انجمن صنفی CNG کشور.

* جایگاه سامن جزء جایگاه‌های دوماظوره به‌شمار می‌رود.

همان‌طوری که در این جدول مشخص شده است، هزینه تمام شده هر مترمکعب گاز طبیعی فشرده به‌منظور عرضه در جایگاه‌های هدف مطالعه ۳,۰۹۲، ۴,۴۱۳ و ۳,۱۵۹ ریال به ازای هر مترمکعب محاسبه شده است. در ضمن گزارش فوق بر مبنای صورت‌های مالی حسابرسی شده سال ۱۳۹۰ شرکت فرآیند توسعه جایگاه‌های البرز گاز (سهامی خاص) و باتوجه به افزایش هزینه حقوق و بیمه و تعمیرات اساسی جایگاه در سال ۱۳۹۱ است. به‌منظور بررسی اقتصادی بودن فعالیت جایگاه‌های CNG، در جدول ۸ کارمزد دریافتی توسط این‌گونه جایگاه‌ها ارائه شده است.

جدول ۸. حداقل کارمزد (خالص به ریال) دریافتی جایگاهداران به ازای فروش هر مترمکعب CNG

میانگین کل	جایگاه دو منظوره با ظرفیت (مترمکعب / ساعت)					جایگاه تک منظوره با ظرفیت (مترمکعب / ساعت)					قیمت مترمربع زمین (میلیون ریال)		
	میانگین کارمزد ریال/مترمکعب	۱۵۰۰	۱۰۰۰	۷۵۰	۵۰۰	۲۵۰	میانگین کارمزد ریال/مترمکعب	۲۰۰۰	۱۵۰۰	۱۰۰۰		۷۵۰	۵۰۰
۵۰۹	۵۴۸	۳۳۳	۳۹۶	۳۹۷	۶۶۴	۹۵۰	۴۷۰	۳۶۰	۳۸۰	۴۳۸	۴۵۸	۷۱۶	۰
۵۴۹	۵۹۲	۳۶۱	۴۲۴	۴۳۳	۷۱۳	۱,۰۲۹	۵۰۶	۳۸۷	۴۰۸	۴۶۶	۴۹۶	۷۷۴	۱
۷۰۹	۷۶۸	۴۷۳	۵۳۷	۵۷۶	۹۰۶	۱,۳۴۹	۶۴۹	۴۹۸	۵۱۹	۵۷۸	۶۴۹	۱,۰۰۳	۵
۹۰۸	۹۸۸	۶۱۲	۶۷۷	۷۵۵	۱,۱۴۹	۱,۷۵۰	۸۲۸	۶۳۶	۶۵۹	۷۱۹	۸۴۱	۱,۲۸۹	۱۰

مأخذ: شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران.

طبق اطلاعات جدول ۸، قیمت‌های در نظر گرفته شده برای هر مترمربع زمین شرکتی، خصوصی بین‌راهی، خصوصی شهرستان‌ها و خصوصی مراکز استان‌ها به ترتیب صفر، یک میلیون ریال، پنج میلیون ریال و ده میلیون ریال در نظر گرفته شده است. ارقام مندرج در جدول فوق نشان می‌دهد میانگین کارمزدی که جایگاهداران به ازای فروش هر مترمکعب CNG در جایگاه‌های تک‌منظوره باید دریافت کنند به ترتیب ۴۷۰، ۵۰۶، ۶۴۹، ۸۲۸ ریال و برای جایگاه‌های دو منظوره ۵۰۹، ۵۴۹، ۷۰۹ و ۹۰۸ ریال می‌باشد. برای محاسبه این کارمزدها از مفروضات زیر استفاده شده است:

- قیمت زمین برای تمام جایگاه‌های شرکتی صفر در نظر گرفته شده است.
- قیمت زمین برای تمام جایگاه‌های شهرداری (عمومی) صفر لحاظ شده است.
- مجموع جایگاه‌های شرکتی و عمومی (شهرداری) بیش از ۵۰ درصد از جایگاه‌ها را به خود اختصاص داده است که قیمت زمین برای آنها صفر لحاظ شده است.
- قیمت زمین جایگاه‌های خصوصی در مراکز استان‌ها ۱۰ میلیون ریال به ازای هر مترمربع فرض شده است.
- قیمت زمین برای جایگاه‌های خصوصی سایر شهرستان‌ها (غیر از مراکز استان‌ها) ۵ میلیون ریال به ازای هر مترمربع در نظر گرفته شده است.
- قیمت زمین برای جایگاه‌های خصوصی بین‌راهی یک میلیون ریال به ازای هر مترمربع در نظر گرفته شده است.
- همه نرخ‌ها از جمله نرخ متوسط وزنی بدون لحاظ کردن مالیات بر ارزش افزوده به دست آمده است.
- مقایسه رقم مربوط به میانگین کل کارمزدهای دریافتی جایگاه‌های CNG با هزینه تمام شده

هر مترمکعب گاز طبیعی فشرده قابل عرضه در جایگاه‌ها، نشان می‌دهد که شکاف بین این دو رقم زیاد است. این نشان‌دهنده اقتصادی نبودن فعالیت در جایگاه‌های CNG است.

۲. متوسط فروش CNG در کشور

جدول ۹ متوسط فروش CNG طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۰ را نشان می‌دهد. متوسط رشد فروش در پنج سال قبل از هدفمندی یارانه (۸۵ درصد الی ۸۹ درصد) بیش از ۸۰ درصد بوده است. این درحالی است که بعد از هدفمندی یارانه‌ها این رشد کمتر از ۱۵ درصد می‌باشد. این وضعیت درحالی است که سهم CNG در سبد سوخت بخش حمل‌ونقل سبک در پایان سال ۱۳۹۰ به ۲۲ درصد افزایش یافته است.

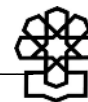
جدول ۹. میزان مصرف CNG در کشور (ارقام به میلیون مترمکعب)

گزارش مصرف CNG (به تفکیک سال و ماه)										
عنوان	سال / ماه	۱۳۸۴	۱۳۸۵	۱۳۸۶	۱۳۸۷	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	توضیحات
CNG	فروردین		۳۶	۵۹	۱۱۷	۲۲۰	۳۹۸	۴۸۴	۵۶۲	
	اردیبهشت		۲۹	۵۷	۱۱۶	۲۳۳	۴۱۸	۴۸۴	۵۶۳	
	خرداد		۴۰	۵۹	۱۱۶	۲۴۱	۴۳۲	۴۹۳		
	تیر		۳۸	۷۳	۱۲۹	۲۴۵	۴۵۴	۵۰۷		
	مرداد		۴۲	۸۲	۱۳۵	۲۵۳	۴۷۴	۵۰۱		
	شهریور		۴۰	۹۰	۱۴۸	۲۶۸	۴۹۸	۵۳۴		
	مهر		۴۱	۹۲	۱۵۸	۲۷۶	۵۳۵	۵۳۹		
	آبان		۴۵	۱۰۶	۱۸۲	۲۹۴	۵۴۸	۵۳۸		
	آذر		۵۱	۱۰۵	۱۸۷	۳۱۹	۵۳۸	۵۳۶		
	دی		۵۶	۹۸	۱۷۶	۳۳۰	۳۷۶	۵۳۹		
	بهمن		۴۸	۱۰۴	۱۸۶	۳۳۹	۴۲۷	۵۳۸		
	اسفند		۴۷	۱۱۵	۱۹۱	۳۶۶	۴۴۷	۵۵۱		
	جمع		۲۹۲	۵۲۳	۱,۰۴۰	۱,۸۴۲	۳,۳۸۴	۵,۵۴۳	۶,۲۴۶	
درصد رشد			۷۹	۹۹	۷۷	۸۴	۶۴	۱۳	۱۶	

مأخذ: انجمن صنفی CNG کشور.

۳. متوسط درآمدهای جایگاه CNG

درآمدهای جایگاه‌های CNG از فروش گاز طبیعی فشرده به خودروها حاصل می‌شود. همان‌طوری که پیش‌تر ذکر شده است میزان هزینه‌ها و فروش جایگاه CNG مشخص در این قسمت ارائه شده است. مقایسه بین این هزینه‌ها و درآمدهای حاصل از آن نشان می‌دهد که سه جایگاه سلمان

فارسی، سامن و هرندی در شرایط کنونی با زیان درحال فعالیت هستند که جزئیات آن در جدول زیر ارائه شده است.

با توجه به اطلاعات جدول ۷ می‌توان نتیجه‌گیری کرد که نتیجه فعالیت اکثر جایگاه‌های گاز زیان‌ده می‌باشد.

جدول ۱۰. وضعیت فروش گاز در سه جایگاه مشخص

نام جایگاه			عنوان
هرندی	سامن	سلمان فارسی	
۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	۳,۰۰۰	قیمت فروش یک مترمکعب گاز
۳,۱۵۹	۴,۴۱۳	۳,۰۹۲	هزینه تمام شده هر مترمکعب گاز
(۱۵۹)	(۱,۴۱۳)	(۹۲)	زیان فروش هر مترمکعب گاز

مأخذ: انجمن صنفی CNG کشور.

با توجه به مطالب ذکر شده در گزارش، باید اذعان داشت که جایگاه‌های CNG و فرآورده‌های نفتی درحال حاضر با زیان درحال فعالیت هستند و ورود بخش خصوصی به این صنف توجیه اقتصادی لازم را ندارد. این باعث شد تا در بسیاری از شهرهای کوچک و بزرگ کمبود جایگاه عرضه سوخت وجود داشته باشد. علاوه بر این، بخش CNG به دلیل اینکه صنعتی نوپا در کشور محسوب می‌شود و استفاده از آن در اتومبیل به مراقبت‌های فنی و ایمنی بیشتری نیاز دارد که در ادامه گزارش مورد توجه قرار می‌گیرد.

۴. اهمیت کار جایگاه‌داران CNG و نقش آنها در اقتصاد کشور

CNG تاکنون از واردات ۱۷ میلیارد لیتر بنزین به کشور و خروج میلیاردها دلار ارز از کشور جلوگیری کرده است. هم‌اکنون CNG از واردات روزانه ۲۰ میلیون لیتر بنزین به کشور، جلوگیری می‌کند. یعنی معادل حدود ۳۰ درصد از بنزین مصرفی روزانه است.

چنانچه در اثر افزایش نیافتن کارمزد جایگاه‌های CNG، این جایگاه‌ها با خطر تعطیلی مواجه شوند، در شرایط بین‌المللی موجود (تحریم‌های بی‌سابقه) عملاً واردات بنزین به‌منظور جبران این کسری، امکان‌پذیر نیست. استفاده از CNG در کشور، باعث ایجاد امنیت انرژی در بخش ناوگان حمل‌ونقل و کاهش هزینه‌های جاری کشور شده است. به‌طور خلاصه در مورد مزایای CNG در شرایط فعلی به مزایای زیر می‌توان اشاره کرد:

الف) کاهش قابل ملاحظه در مصرف بنزین و در نتیجه کاهش واردات آن،

ب) کاهش میزان آلاینده‌های محیط زیست با توجه به ارائه سوخت پاک،
ج) ایجاد اشتغال در مناطق مختلف کشور و بهره‌گیری از نیروهای بومی.

۵. سرانه جایگاه در ایران و مقایسه آن با کشورهای هم‌مرده ایران

درحالی که در دنیا طبق استاندارد به‌ازای هر ۸۵۰ خودرو دوگانه سوز کارخانه‌ای یک جایگاه CNG وجود دارد (بدون احتساب خودروهای دوگانه‌سوز غیرمجاز)، این رقم در مورد آرژانتین ۱،۱۰۰، برزیل ۹۵۰ و پاکستان ۸۵۰ خودرو دوگانه‌سوز می‌باشد.

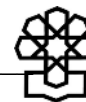
تعداد خودروهای گازسوز در ایران ۲،۸۵۹،۳۸۶ دستگاه محاسبه شده است و تعداد جایگاه‌های CNG موجود در کشور ۱۸۰۰ جایگاه می‌باشد. براین‌اساس به‌ازای حدود هر ۱۶۰۰ خودروی گازسوز در ایران یک جایگاه CNG وجود دارد.

نبود تناسب بین تعداد جایگاه با تعداد وسایط نقلیه بنزین‌سوز و میزان مصرف، سبب می‌شود که میزان فروش جایگاه‌های کنونی افزایش یابد و این وضعیت با افزایش کارمزدهای دریافتی رابطه‌ای مستقیم دارد. اما مطالعات گویای این امر است که در شهرهای بزرگ با توجه به تجمع بیشتر وسایط نقلیه، ضرورت افزایش و توسعه نقاط عرضه مشهود است که برای تحقق این امر می‌باید انگیزه‌های لازم در صاحبان سرمایه بخش خصوصی ایجاد شود تا علاوه بر رضایت‌مندی صاحبان مجاری عرضه فعلی، زمینه لازم برای تشویق و ترغیب جذب سرمایه در این بخش فراهم شود. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد در وضعیت کنونی به‌دلیل افزایش قیمت دارایی‌های ثابت مانند زمین، حاکمیت نظام کارمزدی بر رابطه بین جایگاه‌ها و شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، این‌گونه جایگاه‌ها بازدهی اقتصادی لازم را ندارند و این موضوع از جمله ایراداتی است که بر این روش وارد است. درحال حاضر در شهر تهران، استقرار اغلب جایگاه‌ها در بافت‌های قدیمی شهر، گویای این واقعیت است. لازم به‌ذکر است با توجه به بالا بودن قیمت زمین در کلانشهرها و پایین بودن قیمت این دارایی در شهرهای کوچک‌تر و بین راه‌ها، بدیهی است که هزینه سرمایه‌گذاری در کلانشهرها، شهرهای کوچک و بین‌راه‌ها به یک اندازه نیست. این درحالی است که اتخاذ نظام کارمزدی باعث شد تا میزان کارمزد پرداخت شده به هرکدام از این جایگاه‌ها به یک اندازه باشد.

در بیشتر نقاط دنیا برای اینکه مجاری عرضه سوخت از توجیه اقتصادی برخوردار شوند سیاست‌های مناسبی را اتخاذ می‌کنند از جمله آنها، سیاست‌های تشویقی زیر است:

- اعمال قیمت فروش رقابتی در سوخت عرضه شده،

- اعطای کاربری تجاری رایگان به جایگاه‌ها،

- واگذاری زمین رایگان به متقاضیان،
- اجازه بهره‌برداری و توسعه جایگاه‌ها فقط به شرکت‌ها و جلوگیری از رشد اشخاص حقیقی،
- معافیت بیمه و مالیات در جایگاه‌ها،
- ارائه بسته حمایتی ویژه.

۶. مشکلات موجود جایگاه‌داران

در حال حاضر حاکمیت نظام کارمزدی در رابطه مالی بین شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی و جایگاه‌های عرضه سوخت باعث شده است که هرساله بخشی از بودجه عمومی کشور به این موضوع اختصاص یابد. علاوه بر این، شرکت ملی پخش باید فرآورده‌ها را با وسایل نقلیه خود به جایگاه‌ها تحویل دهد. در این رابطه شرکت ملی پخش با تک‌تک جایگاه‌های اختصاصی قرارداد تنظیم می‌کند. در مورد گاز طبیعی فشرده نیز مشکلات قدری گسترده‌تر است. در شرایط کنونی و وضع تحریم‌های نابرابر از سوی غرب، فراهم کردن بسترهای مناسب مربوط به استفاده از گاز طبیعی در خودروها ضروری است، اما استفاده از آن بدون فراهم کردن شرایط فنی لازم می‌تواند تهدیدات جانی برای شهروندان به دنبال داشته باشد که از جمله مهمترین این مشکلات است. برای رهایی از این وضع در مصوبه شماره ۲۲۲۹۹۸/ت/۴۵۹۲۵ ن ستاد ویژه حمل‌ونقل و مدیریت مصرف سوخت کشور مقرر شده است تا این‌گونه خودروها مورد بازبینی و معاینه فنی قرار گیرند. این در حالی است که تاکنون این‌گونه تست‌ها در مورد خودروها و تجهیزات جایگاه‌ها انجام نشده است. زیرا انجام این تست‌ها دارای بار مالی است.

مشکل دیگری که جایگاه‌ها با آن مواجه هستند، بخشنامه بانک مرکزی است که در آن تصریح شده است که برای اخذ تسهیلات از بانک‌ها، اسناد جایگاه‌ها به‌عنوان وثیقه مورد پذیرش بانک‌ها قرار نگیرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که در همه جای دنیا ۴۰ تا ۵۰ درصد درآمد جایگاه‌ها را خدمات جانبی در جایگاه‌ها تشکیل می‌دهد. در ایران نیز در بند «۵» مصوبه با شماره ۲۵۳۹۳۶/ت/۴۷۱۷ ن مورخ ۱۳۹۰/۱۲/۲۴ کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت ذکر شده است، وزارت نفت، شهرداری‌ها و سایر سازمان‌های ذیربط موظفند ترتیبی اتخاذ فرمایند تا جایگاه‌های عرضه سوخت بتوانند از فضای موجود در محدوده داخلی و حریم قانونی جایگاه‌ها، فعالیت درآمدزای مجاز تبلیغاتی، خدماتی، تجاری و سایر امور جنبی را داشته باشند. در تبصره ذیل این بند آمده است:

«دستگاه‌های دولتی و نهادهای عمومی برای صدور مجوز فعالیت‌های درآمدزا در محدوده

جایگاه‌ها، به دریافت هزینه مجاز نیستند». به‌رغم چنین مصوبه‌ای این همکاری‌ها وجود ندارد. علاوه بر این مشکلات، مسئله تحریم باعث شد که هزینه قطعات و تجهیزات مورد نیاز در جایگاه‌ها افزایش یابد. به‌گونه‌ای که اگر قبل از تحریم قیمت قطعه‌ای ۱/۷ میلیون تومان بود امروز به ۶ میلیون تومان افزایش یافته است.

پیشنهادها

برای رهایی جایگاه‌داران از مشکلات کنونی پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

۱. در کوتاه‌مدت پیشنهاد می‌شود به تناسب افزایش هزینه‌های جاری جایگاه‌ها، نرخ کارمزد افزایش یابد.
۲. مصوبه کارگروه توسعه حمل‌ونقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت هرچه سریع‌تر اجرا شود.
۳. سیستم نظام کارمزدی به نظام حق‌العمل‌کاری تغییر یابد.
۴. برای تأمین هزینه‌های مربوط به بازرسی فنی خودروهای CNG سوز همانند تجربه‌ای که برای بازرسی فنی گاز مایع به‌کار گرفته شد، استفاده شود. بدین‌صورت که به‌ازای هر مترمکعب مبلغ معینی را از صاحب خودرو دریافت و قبل از اینکه خودرو به سوخت‌گیری اقدام کند، در همان جایگاه مورد تست و معاینه فنی قرار گیرد.
۵. برای اینکه شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی با تک‌تک جایگاه‌ها طرف قرارداد نباشد، باید ترتیبی اتخاذ کرد تا این جایگاه‌ها تحت لوای ۳ یا ۴ شرکت فعالیت کنند و آن شرکت‌های خصوصی با شرکت ملی پخش طرف قرارداد باشند.

منابع و مآخذ

۱. شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، گزارش طرح دریافت حق‌الزحمه توزیع از مصرف‌کنندگان، ۱۳۹۱.
۲. شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، گزارش طرح دریافت حق‌الزحمه توزیع فرآورده از مصرف‌کنندگان، مدیریت بازرگانی، ۱۳۹۱.
۳. شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران، گزارش محاسبه حق‌العمل جایگاه‌های CNG، ۱۳۹۱.
۴. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، گزارش بررسی رابطه مالی بین شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی ایران و جایگاه‌های توزیع سوخت، شهریورماه ۱۳۸۵.
۵. انجمن صنفی CNG کشور، نامه شماره ۹۱/۶۸ مورخ ۱۳۹۱/۴/۲۱ و اطلاعات ارسالی از انجمن مربوطه.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۲۶۱۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: جایگاه‌های عرضه سوخت، مشکلات و راهکارها

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: بهروز رازانی

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، فریدون اسعدی

منتقاصی: کاظم جلالی (رئیس مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: فرزاد جعفری

واژه‌های کلیدی: —

تاریخ انتشار: ۱۳۹۱/۷/۳۰